

SM:n lisäselvitys asiaan HE 206/2020 vp.

- Pykäläehdotuksen muuttaminen Tullin vaatimuksen johdosta:

5 a §

Sormenjälkien ja kasvokuvien lukeminen

Henkilökortin tekniseen osaan talletetut sormenjäljet ja kasvokuvan saa lukea vain EU:n ID-asetuksessa säädetyllä tavalla. Sormenjalkiä saavat lukea 18 §:ssä tarkoitettu henkilökorttiviranomainen, poliisi ja Rajavartiolaitos. Lisäksi sormenjalkiä saa lukea Tulli silloin, kun se hoitaa **esitutkintaviranomaisen** ja rajatarkastusviranomaisen tehtäviä.

Sormenjalkiä ja kasvokuvaa luettaessa henkilökortinhaltijalta saa ottaa sormenjäljet tai kasvokuvan ja verrata niitä henkilökortin tekniseen osaan talletettuihin sormenjalkiin tai kasvokuvaan henkilökortin aitouden toteamiseksi ja henkilökortinhaltijan henkilöllisyyden varmistamiseksi. Vertaamista varten otettuja tietoja saa käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi sen jälkeen.

Sisäministeriö päättää sormenjälkien lukuoikeuksien myöntämisestä ulkomaan viranomaiselle ja niiden peruuttamisesta.

- Tullin toimivaltuudet ja tarve sormenjälkien lukemiseen

Rajatarkastusviranomaisella tarkoitetaan ulkomaalaislain (301/2004) 3 §:n 21 kohdan mukaan rajavartiolaitosta ja muuta viranomaista, jolla on oikeus henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta yhteisön säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö) annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 562/2006, jäljempänä Schengenin rajasäännöstö, tarkoitettun rajatarkastuksen tekemiseen. Rajatarkastusviranomaisia Suomessa ovat Rajavartiolaitos, poliisi ja Tulli.

Poliisilain (872/2011) 2 luvun 21 §:n mukaan poliisimiehellä on oikeus rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolain 28 ja 28 a §:ssä rajavartiomiehelle säädetyn toimivaltuuksin. Tullilain (304/2016) 31 §:n mukaan tullimiehellä on oikeus rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolain 28, 28 a, 36 ja 38 §:ssä rajavartiomiehelle säädetyn toimivaltuuksin. Esimerkiksi rajavartiolain 36 §:n mukaan rajavartiomiehellä on rajavartiolaitokselle säädetyn yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Tullin asemasta esitutkintaviranomaisena säädetään esitutkintalaissa (805/2011). Sen 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan poliisiin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset. Niiden esitutkintatoimivallasta säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 15 §:ssä säädetään henkilöllisyyden selvittämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan tullirikostorjunnan tullimiehellä on Tullille säädetyn yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa. Lain 2 §:n 2 kohdan mukaan tullirikostorjunnalla tarkoitetaan tullirikoksen estämistä, paljastamista ja selvittämistä. Pykälän 4 kohdan mukaan tullirikoksen paljastamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta ja pykälän 5 kohdan mukaan tullirikoksen selvittämisellä tarkoitetaan tullirikoksen esitutkintaa.

Kyseisten lainkohtien nojalla Tulli toimii rajatarkastusviranomaisena ja esitutkintaviranomaisena. Tullilla on näissä tehtävissä myös toimivalta selvittää asianosaisen henkilöllisyys.

- Poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Tullin oikeus lukea henkilökortin sormenjälkitietoja esitutkinnessa

EU:n ID-asetuksen 3 artiklan 5 kohdan mukaan biometriset tiedot eli haltijan kasvokuva ja sormenjäljet sisällytetään erittäin turvalliseen tallennusvälineeseen. Lukuoikeudet kohdistuvat siten henkilökortin teknisessä osassa olevaan siruun, johon talletetaan tulevaisuudessa henkilökortin haltijan kasvokuva ja sormenjäljet.

EU:n ID-asetuksen 11 artiklan 6 kohdassa säädetään, että henkilökorttien tallennusvälineeseen tallennettuja biometrisiä tietoja saa käyttää ainoastaan toimivaltaisten kansallisten viranomaisten ja unionin virastojen asianmukaisesti valtuutettu henkilöstö unionin oikeuden ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti a) henkilökortin tai oleskeluasiakirjan aitouden todentamiseen, b) asiakirjan haltijan henkilöllisyyden todentamiseen vertaamalla biometrisiä tunnisteita suoraan saatavilla ja verrattavissa oleviin tunnisteesiin tilanteessa, jossa henkilökortti tai oleskeluasiakirja on lain mukaan esitettävä.

Pykäläehdotus on siis EU:n ID-asetuksesta johtuvaa. Lisäksi on huomattava se, mihin tarkoitukseen lukuoikeuksia voidaan käyttää. Niistä säädettäisiin pykäläehdotuksen 2 momentissa: henkilökortin aitouden toteamiseksi ja henkilökortinhaltijan henkilöllisyyden varmistamiseksi.

Passien osalta oikeudesta sirun sormenjälkitietojen lukemiseen säädetään passilain (671/2006) 5 b §:ssä. Lainkohdan perusteluiden (HE 234/2008 vp, s. 44) mukaan poliisi voisi lukea siruun talletettuja sormenjalkiä henkilöllisyyden varmistamiseksi myös esitutkintaan ja muuhun poliisitutkintaan liittyvien toimivaltuuksiensa nojalla. Poliisin oikeus lukea siruun talletetut sormenjäljet rajoittuisi EU:n passiasetuksen mukaisesti vain asiakirjan aitouden toteamiseen ja henkilöllisyyden varmistamiseen. Säännös ei mahdollistaisi esimerkiksi rikosten selvittämistä siruun talletettujen sormenjälkien avulla.

Ehdotettu henkilökorttilain 5 a § mahdollistaisi passilakia vastaavasti henkilökortin siruun talletettujen sormenjälkitietojen lukemisen myös esitutkintaan ja muuhun poliisitutkintaan liittyvissä poliisin tehtävissä. Toisin kuin passilaissa, ehdotetussa säännöksessä huomioitaisiin myös esitutkintaviranomaisiin kuuluvien Rajavartiolaitoksen ja Tullin tarve lukea henkilökortin siruun talletettuja sormenjalkiä henkilöllisyyden varmistamiseksi omien toimivaltuuksiensa puitteissa.

Vastaavasti kuin passin osalta, myös henkilökortin osalta kansalliseen rekisteriin tallennettujen biometrysten tietojen sallitut käsittelytarkoitukset poikkeaisivat asiakirjan sirulle tallennettujen tietojen käyttöoikeuksista. Tietojen käyttämiseen varsinaisen keräämis- ja tallettamistarkoituksen ulkopuolelle jääviin tarkoituksiin on perustuslakivaliokunnan mielestä ollut kyseessä olevan kaltaisten laajojen biometrisiä tunnisteita sisältävien rekisterien yhteydessä syytä suhtautua kielteisesti (esim. passilain muutosta koskeva PeVL 14/2009 vp). Poliisin henkilötietolain (616/2019) 15 §:n 2 momentin mukaan henkilökorttilaissa ja passilaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi käsiteltäviä biometrisiä tietoja saa käyttää muuhun kuin asiakirjan myöntämistä ja valmistamista koskeviin tarkoituksiin vain, jos se on välttämätöntä luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun katastrofin taikka rikoksen kohteeksi joutuneen tai muuten tunnistamattomaksi jääneen uhrin tunnistamiseksi. Oikeus tiedon käyttöön on vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen välttämättä edellyttää tiedon käyttöä.

Terveisin

Suvi ja Marja-Leena